
ԿՐԿՆՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՈՃԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ
ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ
ՀՐԱՇԱՊԱՏՈՒՄ ՀԵՔԻԱԹՈՒՄ

ԱԶԻԶԲԵԿՅԱՆ Զ. Ռ.

Կրկնությունը բազմիցս գրավել է տարբեր ուսումնասիրողների ուշադրությունը՝ սկսած անտիկ ժամանակաշրջանից մինչև մեր օրերը: Կրկնության խնդրին բազմակողմանիորեն անդրադարձել են փիլիսոփաներն ու տրամաբանները, այն ուսումնասիրվել է հռետորության, գրականագիտության, հոգեբանության շրջանակներում: Այդ մասին վկայում են բազմաթիվ աշխատություններ, որոնցում լուսաբանվում են կրկնության գործաբանական, հնչյունաբանական, ոճաբանական, իմաստաբանական, շարահյուսական հայեցակերպերը: Միաժամանակ, կրկնությանը նվիրված քննադատական աշխատանքները վկայում են դրա տիպաբանության վերաբերյալ միասնական կարծիքի բացակայությունը:

Կրկնությունը բանահյուսական ստեղծագործության իմաստա-կառուցվածքային կարևորագույն բաղադրիչներից է՝ պայմանավորված բանահյուսական ստեղծագործության բանավոր գոյությամբ: Տվյալ հնարը ժողովրդական ստեղծագործություններին հաղորդում է պատկերավորություն, սահունություն, մեղեդայնություն, նպաստում է բանահյուսական ստեղծագործության մեջ գործողությունների զարգացման դանդաղեցմանը¹:

Կրկնությունները հատկապես մեծ դեր ունեն հեքիաթներում: Ինչպես նկատել է Վ. Յա. Պրոպր, «Հեքիաթների հիմնական գեղարվեստական հնարը նույն տարրերի կամ գործողությունների բազմակի կրկնությունն է, մինչև որ նման եղանակով ստեղծված շղթան չի կտրվում կամ չի քանդվում»²: Կրկնության տարբեր տեսակներն ապահովում են հեքիաթների ամբողջականությունը, ավարտունությունը, կապակցվածությունը, հեքիաթներին հաղորդում արտահայտչականություն, սահունություն, որոնք ստեղծում են բանահյուսական գունեղություն, երգեցիկ ռիթմավորում, ամրապնդում և ընդգծում առանձին կերպարների փոխհարաբերությունները՝ միաձուլելով նրանց միասնական պատկերի մեջ³:

¹ Лихачев Д. С. Поэтика древнерусской литературы, М., 1979, с. 225.

² Пропп В. Я. Фольклор и действительность, М., 1976, с. 243.

³ Арнольд И. В. Стилистика: современный английский язык, М., 2002, с. 129.

Կրկնությունը բանահյուսական ստեղծագործություններում, այդ թվում՝ հեքիաթներում, հանդես է գալիս լեզվի տարբեր մակարդակներում՝ հնչյունական, ձևաբանական, բառային, իմաստային և շարահյուսական: Հեքիաթի լեզվին առավել բնութագրական է բառաշարահյուսական կրկնությունը՝ որպես արտահայտչական շեշտադրող միջոց, որն իր հերթին բնութագրվում է գործառնությունների բազմազանությամբ: Բառաշարահյուսական կրկնությունը կատարում է կարևոր ոճական գործառնություն՝ առանձնացնելով և ընդգծելով արտահայտության կարևոր բառերը: Նրա իմաստային գործառնությամբ դրսևորվում է մտքի իմաստային ամբողջականության կառուցմամբ: Հեքիաթներում կրկնության այս տեսակը տեքստակազմիչ կարևորագույն միջոց է՝ ապահովելով հեքիաթների սահունությունն ու բարեհնչունությունը: Բառաշարահյուսական կրկնությունը համալիր բնույթ է կրում, որն արտահայտվում է այնպիսի հատկանիշներում, ինչպիսիք են միանման բառաձևերի պարտադիր առկայությունը (բառային կրկնություն), շարահյուսական կառուցվածքների զուգահեռականությունը: Հրաշապատում հեքիաթի ժանրի, մասնավորապես իսպանական ժողովրդական հրաշապատում հեքիաթների համար նույնպես բնութագրական է բառաշարահյուսական կրկնության վրա հիմնված շարահյուսական զուգահեռ կառուցվածքների կիրառումը մի շարք բառային կրկնությունների ուղեկցմամբ, որոնք ապահովում են հրաշապատում հեքիաթի իմաստակառուցվածքային ամբողջականությունը:

Ստորև անդրադառնանք իսպանական հրաշապատում հեքիաթներում տեղ գտած կրկնություններին և դրանց տեսակներին՝ հիմնվելով մի շարք օրինակների վրա:

Այսպես, նախ քնենք հարակրկնություն (նույնասկիզբ) և վերջույթ (նույնավերջ) կոչվող կրկնության տեսակները, որոնք հանդիպում են իսպանական ժողովրդական հեքիաթներում, թեև վերջույթը բնութագրվում է գործածության ավելի ցածր հաճախականությամբ, քան հարակրկնությունը: Ինչպես բանահյուսության այլ ժանրերում, հեքիաթներում նույնպես կրկնության վերոնշյալ տեսակները հանդիպում են կարևոր տարրերի հուզական արտահայտչականության ընդգծման նպատակով, որոնց հիմնական գործառնություններից է բանավոր ստեղծագործության կոլորիտի ստեղծումը:

Հարակրկնությունն այնպիսի կրկնություն է, երբ որևէ միավոր՝ նախադասություն, տող, տուն, պարբերություն սկսվում է միևնույն բառով, բառակապակցությամբ՝ հուզարտահայտչականորեն ընդգծելով կրկնվող տարրը⁴: Այն տեքստին հատուկ դիթ է հաղորդում: Հեքիաթներում դրա գործառնություններն են հուզականությամբ

⁴ Llacer I., Santano J. M. *Lengua Española*, Madrid, 1997, p. 392.

յունը, երաժշտականությունը, իրար հաջորդող իրադարձությունների ստեղծման տպավորությունը: Օրինակ՝

Y venga a caminar y venga a caminar, hasta que ya que tenía mucha hambre y mucha sé, pero no encontraba ni comida ni agua. Y venga a caminar y venga a caminar, hasta que ya se encontró tres naranjas (La negra y la paloma, p. 381).

Վերջույթը հարևան նախադասությունների վերջում հանդիպող կրկնությունն է, որը նախադասության եզրափակիչ մասերի նմանության շնորհիվ ավելի մեծ չափով, քան հարակրկնությունը, նպաստում է հեքիաթի ռիթմի ստեղծմանը: Այն կատարում է այնպիսի գործառնություն, որոնք են՝ հաղորդել հուզական արտահայտչականություն, շեշտադրում, նպաստել իրավիճակի հանգուցալուծմանը: Օրինակ՝

Y llegaron a un pueblo y Juanito pidió al herrero que le hicieran una porra de siete arrobas. Y todos le preguntaban que si pa qué quería una porra de siete arrobas (Juanito el Oso, p. 409).

Օղակ (epanalepsis) կոչվող կրկնության տեսակը նույնպես երբեմն կարելի է հանդիպել իսպանական ժողովրդական հրաշապատում հեքիաթներում: Սա այն բանադարձումն է, երբ շարահյուսական միավորը սկսվում և վերջանում է միևնույն բառով կամ արտահայտությամբ: Նման կրկնությունը հեքիաթներում նախադասության տրամաբանական և իմաստային ավարտվածության տպավորություն է ստեղծում և մեծ մասամբ կոչված է հրավիրելու ընթերցողի ուշադրությունը տվյալ կերպարի վրա: Օրինակ՝

-¡Ay, qué asco! ¡Comer con una rana a la mesa! ¡Ay, qué asco! (El príncipe rana, p. 406).

Կցուրդ (anadiplosis) կոչվող կրկնությունը նույնպես խնդրո առարկա հեքիաթներում հանդիպող կրկնության մի տեսակ է, երբ շարահյուսական միավորը վերջանում է մի բառով կամ բառակապակցությամբ՝ դառնալով հաջորդ շարահյուսական միավորի սկիզբ: Հեքիաթներում տվյալ ոճական հնարը ծառայում է հեքիաթասացի մտքի, տվյալ գաղափարի աստիճանական ուժգնացմանը կամ ասելիքի շուրջ հետաքրքրության առաջացմանը: Օրինակ՝

Y ya a tantos ruegos la madre la permitió que lo guisara. Al guisarlo la niña se quitó el anillo que le había dao el joven y lo echó en medio (Los tres trajes, p. 365).

Իսպանական հրաշապատում հեքիաթներում հանդիպում է նաև շղթայակցում (concatenación) կոչվող կրկնության տեսակը: Իսպանացի հայտնի ոճաբան Ա. Ռոզենբլատը նշում է, որ «շղթայակցումը ժողովրդական հեքիաթներին բնորոշ, շատ գործածական հնար է»⁵: Այն կրկնության մի ձև է, երբ կարևոր գաղափար արտա-

⁵ Rosenblat A. La lengua del "Quijote", Madrid, 1971, p. 145.

հայտնողորնէ բառ, կապակցություն կամ նախադասություն հնչերանգով առանձնացվում է և ելակետ ծառայում տվյալ հատվածին հաջորդող մտքերի կամ նախադասությունների համար: Ոճական այս հնարի շնորհիվ ձեռք բերելով հանդիսավորություն՝ խոսքը մեծ ազդեցություն է թողնում ընթերցողների վրա: Նշյալ հեքիաթներում տվյալ հնարը երբեմն հանդես է գալիս նաև երկխոսություններում: Ի տարբերություն կցուրդի՝ շղթայակցման դեպքում ամեն անգամ կրկնվում է բառերի նոր գույգ: Օրինակ՝

-¿Qué hacéis aquí?

-Aquí enredando.

-¿Tenis padre?

-Padre tenemos (*La ciervata*, p. 358).

Բսպանական հրաշապատում հեքիաթներին բնորոշ կրկնության ձևերից է նաև ավելադրությունը, որը լեզվական մի քանի համարժեք տարրերի համատեղ գործածությունն է, որոնց մի մասը տրամաբանորեն ավելորդ է: Օրինակ՝

Y a poco llegó el joven tan enamorado que cayó enfermo en la cama (*Los tres trajes*, p. 365).

Y venga a andar y venga a andar, hasta que llegó ande estaba una fuente de agua (*La negra y la paloma*, p. 382).

Ընդգծված բառերը չեն կատարում որևէ իմաստային գործառույթ. դրանց ոճական արժեքը միմիայն ծառայում է հեքիաթասացի մտքի արտահայտման ուժգնացմանը: Բսպանական հրաշապատում հեքիաթներում առկա են բազմաթիվ նման օրինակներ:

Հեքիաթի տեքստում հաճախ աչքի է ընկնում մեկ այլ բառային ինքնատիպ կրկնություն՝ նմանավերջությունը: Նման օրինակների հաճախ կարելի է հանդիպել հեքիաթի վերջաբանում, որի նպատակն է հետ բերել ընթերցողին հեքիաթային աշխարհից իրական աշխարհ: Օրինակ՝

Y fueron muy felices y comieron perdices y a mí me dieron con los güesos en las narices (*Estrellita de Oro*, p. 371).

Տվյալ օրինակում բառերը, ստանալով միանման վերջավորություն, սաստկացնում են հատվածի հուզական հենքը՝ համատեքստին հաղորդելով առանձնակի շեշտադրում:

Բսպանական հրաշապատում հեքիաթներում հատկապես մեծ տարածում ունի բազմաշաղկապությունը, որը միևնույն շաղկապի հաճախական գործածությունն է: Կրկնության նման տեսակը հաղորդում է հրաշապատում հեքիաթին բնորոշ դանդաղեցված պատմության տպավորություն: Բազմաշաղկապության հիմնական

գործառույթը միավորումն է, այն մեղմացնում է անցումը մի նախադասությունից մյուսը: Տվյալ հնարը ապահովում է տեքստի հատուկ ռիթմիկությունը, քանզի բանահյուսական տեքստի կառուցման պարտադիր պայմանը նրա ռիթմիկ կառուցվածքն է, որն էլ իր հերթին նպաստում է հեքիաթի դյուրին մտապահմանը: Իսպանական հրաշապատում հեքիաթներում հանդիպող ամենահաճախական շաղկապը “y”-ն է:

Հեքիաթներում հաճախ բազմաշաղկապությունը հիմնվում է հարակրկնության վրա, երբ իրար հաջորդող մի շարք արտահայտություններում և պարբերություններում ընդգծվում է իրադարձությունների հաջորդականությունը: Օրինակ՝

Y ya le dijo la niña que había venido una señora con un niño a pedir pan, y que ella la había dicho que no tenía pan y que la señora la había dicho que sí, que fuera a buscarlo, que al ir a buscarlo había encontrao pan y medio (La niña sin brazos, p. 349).

Հարացուցային հարաբերությունների տեսանկյունից կրկնությունները կարող են լինել նույնական և փոփոխական: Իսպանական հրաշապատում հեքիաթներում լայնորեն տարածված են նույնական կրկնությունները՝ նույնաբանությունները (տավտոլոգիա): Նման կրկնությունները սովորաբար կառուցվածքային առումով պարզ են՝ կրկնվող բառերը կամ բառակապակցությունները գտնվում են կողք կողքի՝ որպես միանման բառային կրկնություններ: Հեքիաթներում նպատակադրված ձևով կրկնելով որոշ բառեր, հնչյուններ, արտահայտություններ, պատկերներ, դրվագներ՝ նույնաբանությունները հիմնականում օգտագործվում են խոսքի հուզական, իմաստային կարևորությունն ընդգծելու համար.

-¡Pajarillos, pajarillos, veniz a ayudarme! (Estrellita de Oro, p. 370).

Y fueron y hicieron una caja muy bonita, muy bonita (Blanca Flor, p. 377).

Փոփոխական կրկնությունները գործածվում են այն դեպքում, երբ նոր անվանումը իմաստային առումով տարբերվում է նախորդից և թույլ է տալիս ընթերցողին նորովի տեսնել և գնահատել նկարագրվածը: Փոփոխական կրկնության տեսակ է հոմանիշային կրկնությունը, երբ միևնույն մտքի արտահայտման համար օգտագործվում են հոմանիշ բառեր⁶: Հոմանիշային կրկնությունները, արտահայտելով միևնույն միտքը, հնարավորություն են տալիս այս կամ այն կերպ ընդլայնելու, մանրամասնելու արտահայտության հիմնական բովանդակությունը: Հոմանիշային կրկնությունները հեքիաթը դարձնում են առավել հուզական և արտահայտիչ: Օրինակ՝

Ya ves qué hermosas y preciosas toallas han traído tus hermanos (La princesa mona, p. 428).

⁶ Echazarreta Arzac J. M., García Aceña A. L. *Lengua castellana y literatura*, Madrid, 2008, p. 236.

Y lo cogió la mona y lo envolvió en unos trapuchos feos y asquerosos (La princesa mona, p. 428).

Մեր ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ իսպանական հրաշապատում հեքիաթներին առավել հաստուկ են նույնական կրկնությունները: Կարող են կրկնվել նախադասության ինչպես գլխավոր, այնպես էլ երկրորդական անդամները:

Շարակարգային հարաբերությունների տեսանկյունից սովորաբար տարբերակում են կից և ոչ կից կրկնություններ: Կից կրկնությունները հաջորդում են անմիջապես մեկը մյուսին՝ ծառայելով որպես հեքիաթների հուզական հնչեղության արտահայտման միջոց: Ոչ կից կրկնությունները կարող են միմյանցից բաժանվել ամբողջական նախադասություններով և նույնիսկ պարբերություններով: Իսպանական հեքիաթներին հաստուկ են ինչպես կից, այնպես էլ ոչ կից կրկնությունները:

Շարահյուսական մակարդակում հեքիաթներին բնորոշ է շարահյուսական զուգահեռականություն բանադարձումը: Զուգահեռ շարահյուսական կառուցվածքների առկայությունը հեքիաթների էական տարբերակիչ հատկանիշներից է (օրինակ՝ հեքիաթներում զուգահեռ կառուցվածքների լայն կիրառումը բառային կրկնությունների զուգակցմամբ), որը բացահայտում է կրկնության ոճական էությունն իր ողջ դրսևորումներով՝ ընթերցողի վրա թողնելով տրամաբանական և հուզական ուժգին ազդեցություն: Շարահյուսական զուգահեռականությունը կարելի է սահմանել որպես խոսքի ոճական հնար, երբ երկու կամ ավելի երևույթների մասին խոսվում է շարահյուսական նույնատիպ կառուցվածքներով, զուգահեռ նկարագրության միջոցով: Զուգահեռականությունը հեքիաթներում օժանդակում է տարբեր ոճական գործառնությունների իրագործմանը, գրավում է ընթերցողների ուշադրությունը՝ նախապատրաստելով նրանց գեղարվեստական տեքստի համապատասխան ընկալմանը, օգնում կառուցել գեղարվեստական իրականության առավել ամբողջական պատկեր: Ժողովրդական հեքիաթներում բառային կրկնություններով ուղեկցված զուգահեռ շարահյուսական կառուցվածքների հաճախակի գործածությունը պայմանավորված է հեքիաթի կառուցվածքի առանձնահատկություններով: Շարահյուսական զուգահեռականությունը իսպանական հրաշապատում հեքիաթներին բնորոշ հատկանիշներից է, որոնց համար բնութագրական է դրվագների զուգահեռականությունը՝ նմանատիպ իրավիճակների կրկնությունը, որոնց մեջ հայտնվում են հերոսները: Նմանատիպ դրվագները նկարագրվում են զուգահեռականությունների և բառային կրկնությունների միջոցով, ընդ որում՝ հաճախ նկարագրությունները կրկնվում են գրեթե բառացի, միայն մի քանի հիմնական բառերի փոփոխությամբ: Օրինակ՝

-¡Ay, Señor, que se me ha perdido uno de mis tres perritos, Bebevino!

-¡Ay que se me ha perdido otro perrito, mi Comepán!

-¡Ay, Señor, que se ma han perdido dos, Bebevino y Comepán! (La viejecilla y sus tres perritos).

Հեքիաթներին բնորոշ է նաև հնչյունային կրկնությունը: Հնչյունային կրկնության հատուկ ձևերից է հանգը, որը բառավերջում գտնվող քիչ թե շատ նման հնչյունների կրկնությունն է: Այն իրականացնում է կառուցվածքային գործառույթ: Ակադ. Վ. Մ. Ժիրմունսկին այն հանգի ամենաէական գործառույթն է համարում⁷: Կառուցվածքային առանձնահատկությունները, ինչպես, օրինակ, տիպիկ հեքիաթային նախաբանները և վերջաբանները, եռակի կրկնությունը և այլ հատկանիշներ, բավարար են հրաշապատում հեքիաթները այլ ժանրի հեքիաթներից տարբերակելու համար: Օրինակ՝ առանձնահատուկ բանաստեղծականությամբ են օժտված հեքիաթի ռիթմիկ հանգավորված վերջաբանները և նախաբանները: Հանգավորված նախաբանի նպատակը լսողին զարմանալի պոետիկ պատմության ընկալմանը տրամադրելն է:

Había una madre que tenía un hijo que se llamaba Periquito sin Miedo (Periquito sin Miedo, p. 415).

Հեքիաթի վերջաբանը, ինչպես և նախաբանը, հաճախ հումորային է, ռիթմիկ և հանգավորված: Վերջաբանի նպատակն է՝ վերադարձնել ընթերցողին հեքիաթային աշխարհից իրական աշխարհ: Նման հանգերը կարող ենք անվանել բառախաղային, քանի որ կառուցվում են իմաստով տարբեր բառերի և բառակապակցությունների հնչյունային նմանության հիման վրա: Այդ պատճառով էլ բառախաղերի մեծ մասի հիմքը համանուններն են՝ տարիմաստ սակայն նույն գրելաձևը կամ արտասանությունն ունեցող բառերը: Օրինակ՝

Y colorín colorao, cuento acabao (Juanito el Oso, p. 410).

Բսպանական հեքիաթներում օգտագործվում է ևս մեկ գեղարվեստական հնար՝ ձևության կրկնությունը, որը բառահիմքը կազմող ձևության կրկնությունն է Ձևության կրկնությունը կարող է լինել արմատական կամ ածանցային:

Բսպանական հրաշապատում հեքիաթներում առավել հաճախ հանդիպում է ածանցային կրկնությունը, որը միևնույն ածանցն ունեցող բառերի կրկնությունն է: Օրինակ՝

Y todos caían en el suelo bramando y luchando unos con otros (Juan sin Miedo, p. 414).

Ձևության կրկնության հիմնական գործառույթներից են բարեհնչունությունը և արտահայտչականությունը:

⁷ Жирмунский В. М. Теория стиха, Л., 1975, с. 246.

Այսպիսով, կարելի է եզրակացնել, որ կրկնությունը, որպես ոճական հնար, լայնորեն տարածված է իսպանական ժողովրդական հեքիաթներում և արտահայտում է ժողովրդի լեզվամտածողության դրսևորման մի շարք առանձնահատկություններ: Տվյալ հնարը հեքիաթին հատուկ հարաշարժություն և ռիթմիկություն է հաղորդում: Կրկնությունների գործածությունը հեքիաթային ստեղծագործության կառուցման կարևորագույն և առանցքային սկզբունքներից է: Մեր ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս կրկնությունը դիտարկել որպես իսպանական հրաշապատում հեքիաթների գերիշխող ոճական հնարներից մեկը:

ТИПЫ ПОВТОРОВ И ИХ СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ В ИСПАНСКОЙ ВОЛШЕБНОЙ СКАЗКЕ

АЗИЗБЕКЯН З. Р.

Резюме

Повтор является неотъемлемым компонентом смысловой конструкции испанской волшебной сказки, одним из доминантных приемов сказки, который рассматривается в разных – звуковых, синтаксических и словесных плоскостях и выполняет разные стилистические функции. Особенно характерен для испанской волшебной сказки словесно-синтаксический повтор как текстообразующий и экспрессивно акцентирующий прием. Он обеспечивает целостность смысловой конструкции и благозвучие сказки, тем самым способствуя формированию ее эстетической атмосферы. Этот прием оказывает глубокое эмоциональное воздействие на читателя.

TYPES OF REPETITION AND ITS STYLISTIC FUNCTIONS IN SPANISH FAIRY TALES

Z. AZIZBEKYAN

Abstract

Repetition is an integral part of the semantic structure of Spanish fairy tales, one of the dominant devices of the fairy tale, which is viewed at different levels of the language: phonetics, syntax and lexicology, and perform different stylistic functions. Lexical and syntactic repetition as an expressive-emphasizing and text-structuring tool is characteristic for Spanish fairy tales. It provides semantic and structural integrity, fluency and euphony, sustains aesthetic atmosphere of the fairy tale content. This device affects the reader logically and emotionally.